

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.14398903>

Accepted: 04.12.2024

Filiz Shine'in Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi

Review of Filiz Shine's Children's Books In Terms Of Values Education

Zeynep YILMAZ

Batman Üniversitesi

zeynep.yilmaz@batman.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3995-2669>

Özet

Gelişim sürecinin hızlı olduğu okul öncesi dönemde çocuklar doğrudan veya dolaylı olarak bilgi edinme, beceri kazanma, değer yargılarına ulaşma deneyimi kazanırlar. Okul öncesi eğitim kurumlarında değerler eğitimi sürecinde birçok faktörün etkisinden söz edilebilir. Bunlardan bazıları; ders programları, okul yönetimi, çocukların ebeveynleri, arkadaşları, öğretmenleri ve okulda çalışan diğer meslek elemanlarıdır. Sınıf ortamında öğretmenin veya ev ortamında ebeveynlerin çocuklarına sunacakları çocuk kitaplarının içeriklerinin hem görsel hem de sözel boyutunun değerler eğitime uygunluğunun kontrol edilmesi değer yargılarının oluşması bakımından önemlidir. Bu çalışmada Filiz Shine'in çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında yaşamak ne güzel çocuk kitabı ‘‘Sevgi, Hoşgörü, Mutluluk, Sorumluluk, Sabır, Yardımlaşma, Saygı/Nezakat, İş birliği, Güven, Adalet, Doğruluk/Dürüstlük’’ değerleri temelinde incelenmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Kitaplarda yer alan değerler tablo, grafik kullanılarak açıklanmıştır. Araştırmada incelenen kitapta en fazla yer alan değer sırasıyla mutluluk ve sorumluluk, en az yer alan değer eşit oranda güven ve adalet daha sonra doğruluk/dürüstlük olarak tespit edilmiştir. ‘‘Yaşamak Ne Güzel’’ kitabının değerler açısından zengin olduğu tespit edilmiştir. Çocuklara değer kazandırma ve kazanılan değerlerin hayata geçirilmesinde araştırmada incelenen kitaptan yararlanmak etkili olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Okulöncesi Eğitim, Çocuk Kitapları, Değerler Eğitimi.

Abstract

In the preschool period, when the development process is rapid, children gain experience in directly or indirectly acquiring knowledge, acquiring skills, and reaching value judgments. It can be mentioned that many factors have an impact on the process of values education in pre-school education institutions. Some of these are; curriculum, school administration, children's parents, friends, teachers and other professionals working at the school. It is important to check whether both the visual and verbal aspects of the contents of children's books that teachers will present to

their children in the classroom or parents in the home environment are suitable for values education, in terms of forming value judgments. This study aimed to examine Filiz Shine's children's books in terms of values education. Within the scope of the research, the children's book "How nice to live" was examined on the basis of the values of "Love, Tolerance, Happiness, Responsibility, Patience, Cooperation, Respect/Courtesy, Cooperation, Trust, Justice, Truth/Honesty". The data obtained was analyzed with descriptive analysis. The values in the books are explained using tables and graphs. In the book examined in the research, the most frequently mentioned values were happiness and responsibility, while the least frequently mentioned values were equally trust and justice, followed by truthfulness/honesty. It has been determined that the book "How Beautiful to Live" is rich in terms of values. Using the book examined in the research will be effective in teaching children values and putting the acquired values into practice.

Keywords: Preschool Education, Children's Books, Values Education

GİRİŞ

Eğitim süreci, bir toplum veya birey tarafından benimsenen kültürel değerleri, bilgiyi, inançları, becerileri, sanatı ve diğer unsurları sonraki nesillere aktarmayı içerir. Esasen, eğitim bir bireyin davranış kalıplarını dönüştürmeye yarar. Sokrates, eğitimin dogmatik ve önyargılı olmaktan ziyade açık fikirli, erdemli ve evrensel değerlere bağlı bireyler yetiştirmeyi amaçladığını ileri sürer. Platon, eğitimin amacının iyi ve dürüst vatandaşlar geliştirerek adil bir toplum ve devleti teşvik etmek olduğunu ileri sürer. Bu arada, John Locke eğitimin toplumun mutluluğuna ve refahına katkıda bulunan bireyler üretmesi gerektiğini vurgular. Erdemli davranış alışkanlıkları, sağlam bir eğitimle birlikte, iyi karakterin temelinden gelmektedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2012).

Eğitimde değerlerin önemi yüzyıllardır tartışılan bir konu olmuş, bu değerler özellikle iyi tasarlanmış müfredatlar aracılığıyla doğrudan veya dolaylı, açık veya örtük olarak eğitim uygulamalarına işlenmiştir (Altun, 2003). Okul öncesi yıllar, çocukların fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel, ahlaki ve dil becerileri ile kendi kendine yetebilme yetenekleri de dahil olmak üzere çeşitli gelişim yönlerinin temelini oluşturur (Veziroğlu ve Gönen, 2012). Eliason ve Jenkins'e (2003) göre, erken çocukluk eğitime yatırım yapanlar, çocukların üst seviye potansiyellerine ulaşmalarını sağlayan koşulların farkında olmalı ve onlara zenginleştirici etkinlikler sunmalıdır. Perspektiflerini genişletmek, anlayışlarını geliştirmek ve sosyal farkındalıklarını geliştirmek için çocukların kitaplara erişmeleri gerekir.

Resimli kitaplar, çocukların genel gelişim çerçevelerini önemli ölçüde etkiler. İyi bir şekilde düzenlenip ifade edildiğinde, bu kitaplar hem kelimeler hem de resimler aracılığıyla ifadenin güzelliğini sergiler. Okul öncesi çocukları görseller ve dil ile meşgul etmenin yanı sıra, resimli kitaplar çocuklarda eleştirel farkındalığın gelişimini de destekleyebilir. Dahası, kitapların çocukların içsel mücadelelerinde yol almalarına ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı

olmak için değerli bir kaynak olarak hizmet ettiği ve aynı zamanda yaratıcı düşüncenin gelişimini desteklediği kabul edilmektedir (Veziroğlu ve Gönen, 2012). Çocuklara yönelik resimli kitaplar, eğlence yoluyla keyif ve öğrenme sunar, onlar için bir rüyalar alemini açan görsel öğeler ve metinlerin bir karışımını içerir. Bu kitaplar, amaçlanan mesajlarını genellikle çok az kelime kullanarak veya hiç kelime kullanmadan iletir, bunun yerine tutarlı bir şekilde düzenlenmiş bir dizi görüntü sergilemektedir. Metinsel içerikle eşit öneme sahip olan çizimler, çocuğun anlam dünyasına açılan kapı görevini görmektedir.

Çocuk kitaplarının seçiminde çizimler, yalnızca dikkat çekerek değil, aynı zamanda öykü anlatımının bütünlüğünün tamamlanmasında önemli bir rol oynar (Şahin, 2014). Resimler, erken çocukluk dönemindeki çocuklar açısından önemli bir değere sahiptir. Bu bağlamda, aktarmak istediğimiz değerleri bu kitaplara dahil etmek esastır. Resimli çocuk kitapları, okul ortamlarında değerler eğitimi vermenin ana kaynağı olarak hizmet etmektedir (Ozan ve Shpendi Şirin, 2023). Çizgi filmler, değer aktarma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk kitapları gibi, çizgi filmlerde de sunulan materyaller dikkatlice değerlendirilmelidir.

Geçmişte ve günümüzde, değer kavramının evrensel olarak kabul görmüş bir tanımı yoktur. 'Değer' terimi çeşitli Türkçe sözlüklerde birden fazla şekilde tanımlanmaktadır. Aşağıda bu tanımlardan bazıları verilmiştir: Bir

1. Varlığın önemini, değerini değerlendirmek için kullanılan kavramsal bir ölçüt.
2. Parasal terimlerle ölçülebilen bir ögenin değeri.
3. Faydalı ve yüksek kaliteli.
4. Olağanüstü ve yararlı özelliklere sahip bir birey.
5. Yaşam düzenleyiciler tarafından yönetilen.
6. Bir birey ile bir nesne arasındaki bağlantıyla ortaya çıkan şey.
7. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayısal değerler kullanılarak temsil edilmesi.

(<http://www.dildernegi.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html>).

Değer terimini çevreleyen çok sayıda tanım; matematik, ekonomi ve psikoloji gibi çeşitli disiplinlerle olan bağlantılarından kaynaklanmaktadır (Gündeş, 2021). Değerler, toplumdaki bireylerin benimsediği ve desteklediği inançları ve düşünce kalıplarını kapsar. Duygular, fikirler, eylemler ve tutumlar için temel oluştururlar. Dahası, değerler farklı kültürlerle ve uluslara önem kazandıran çerçeveler olarak işlev görürler. Bireylerin tercih edilen standartlara göre hayatı anlamalarına rehberlik eden inançları temsil ederler. Değer, bir bireyin varoluşu boyunca karşılaşılan tüm yönlerle karşı duyarlılığını yansıtır (Yir, 2019).

Değer eğitiminin amacı, eğitim yoluyla vatandaşlara istenen değerleri aşlamak ve mutlu bireylerden oluşan uyumlu bir toplum yaratmaktır. Değer eğitimi yoluyla, insanlar kendilerini

anlama, sosyal ortamlara uyum sağlama, sosyal iletişim yetenekleri geliştirme ve aktif vatandaşlığı örnekendirme konusunda güçlendirilmeleri sağlanmaktadır (Ulusoy & Dilmaç, 2018). Değerler eğitiminin tarihinin 1920'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde karakter eğitimi adı altında yapılan araştırmalara kadar uzandığı görülmektedir. Değerler eğitimi üzerine araştırmalar 1970'lerin ortalarından sonra yayımlandı. 1990'lı yıllarda toplumsal ve ahlaki değerlerin önemi azalırken, kişisel uyum değeri ön plana çıktı. Bu dönemden sonra ortaya çıkan toplumsal sorunlar, değerleri ve ahlak eğitimi yeniden gündeme getirmiştir. Bu olumsuz gelişmeler karşısında aileler, eğitimciler ve toplum liderleri okullarda ahlak ve değerler eğitimi yeniden müfredatta dahil etmişler ve bunu kullanmışlardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Günümüzde değerler eğitimi müfredatta yer alan değerlerin aktarılmasıyla gerçekleştirilmektedir. Bu değerlerin müfredatta öğrenme çıktıları olarak sunulmaması, tüm okulların tutarlı değerler eğitimi vermesini engelleyecektir. Değerler eğitiminin içeriği; toplumsal yaşamın içeriğini oluşturan yardımlaşma, birlik, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, nezaket, temizlik, çalışkanlık, samimiyet, sevgi/saygı, duyarlılık, adalet, paylaşma, milli ve manevi gibi değerler ile öğrencilerin yeteneklerini geliştirmek ve bu yeteneklerin davranışlarına yansımaları sağlamaktır. Tüm bu özellikler, kişinin önce kendisini, sonra başkalarını anlama fırsatına sahip olabileceği yoğun deneyimler yoluyla kazanılabilir (Kuter ve Kuter, 2012).

2010 yılında düzenlenen 18. Milli Eğitim Şûrası değerler eğitimi konusunda kapsamlı kararlar aldı. Bu kararlar;

- Değerler eğitiminde değerlerin aktarılması değil, ulusal ve evrensel değerlerin bir arada dikkate alınarak farkındalık yaratılması gerekir,
- Öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki farkındalığını artırmak, değerler eğitimi derslerini öğretmen yetiştirme planlarına dahil etmek ve hizmet içi eğitimde desteklemek.
- Değer farklılığının zenginlik olduğunun farkına varılmalı,
- Değerler eğitimine yönelik STK'larla iş birliği yapılarak öğretmenlerin alanda kullanabileceği program ve materyaller geliştirilmeli,
- Değerler eğitiminin temel eğitimden başlayarak yaygın eğitim de dahil olmak üzere eğitimin her kademesine entegre edilmesi ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğinin sağlanması,
- Örnek davranışta bulunan öğrenciler ödüllendirilerek motive edilmelidir (Kuloğlu ve Tutuş, 2023).

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2017 yılında yayınladığı basın açıklamasında birçok müzakere, istişare, araştırma ve dinleme etkinliği sonucu ortaya çıkan 10 temel değerden bahsetmiştir (Kuloğlu ve Tutuş, 2023). Bu değerler şunlardır:

Tablo 1. Tablo başlığı 2017 Programlarında Yer Alan Kök Değerler ve Bu Değerlere İlişkin Tutum ve Davranışlar

Değerler	Değerlere İlişkin Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme
Yardımsızlık	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma

Kaynak: (TTKB, 2017).

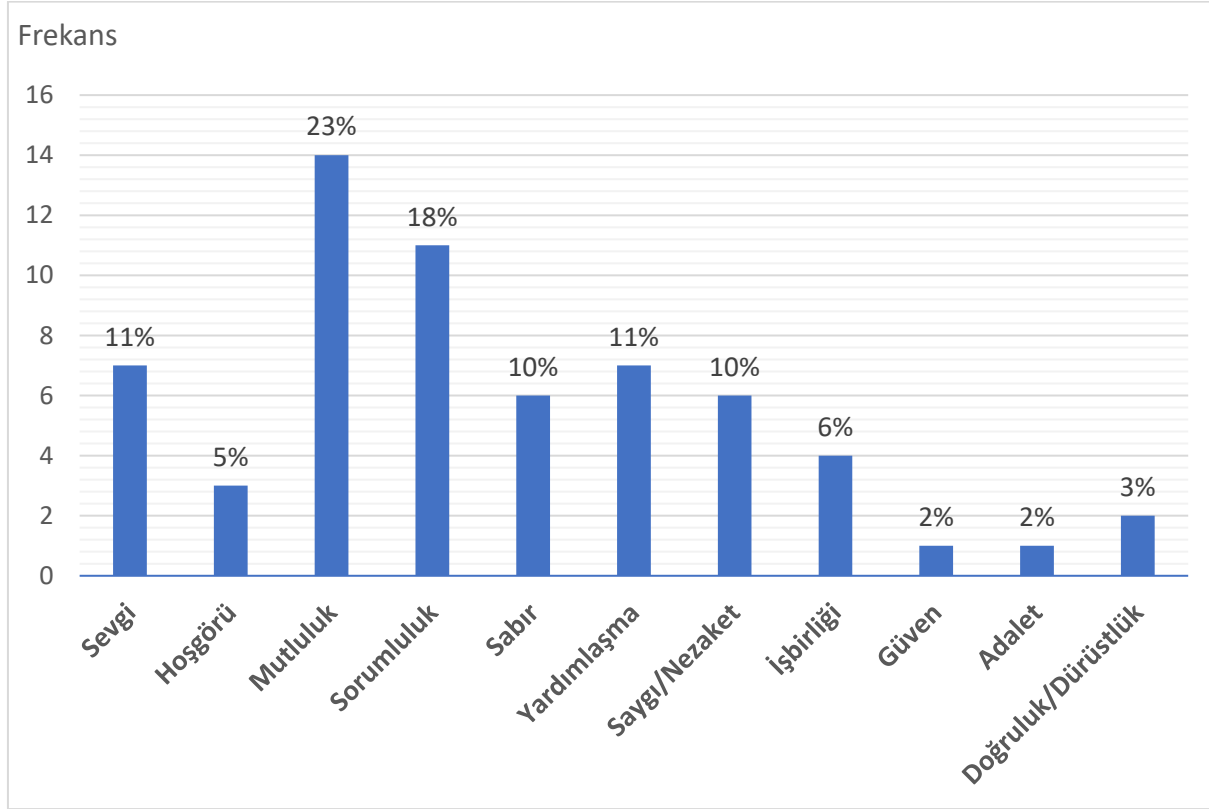
YÖNTEM

Bu araştırmanın hedefi Filiz SHİNE'in Yaşamak Ne Güzel çocuk kitabının “Sevgi, Hoşgörü, Mutluluk, Sorumluluk, Sabır, Yardımlaşma, Saygı/Nezakete, İş birliği, Güven, Adalet, Doğruluk/Dürüstlük” değerleri temelinde incelemektir. Araştırma daha önceden çalışılmamış yazarın kitabı üzerinde çalışması bakımından önemlidir. Araştırmada yer alan kitap değerleri temelinde ilk kez bu çalışmada incelenmiştir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden

doküman incelemesi kullanılmıştır. Yazılı kaynakların çözümlenmesi ile nesne, varlık, olay ile ilgili bilgi edinimi süreçlerini içerecek şekilde yapılandırılan nitel araştırma yöntemi, doküman incelemesidir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada doküman incelemesi kullanılmasının sebebi; yazılı kaynaklardan biri olan kitapların değerler temelinde incelenmesinde etkili sonuçları yansıtmaya özelliği göstermesidir. Araştırmada betimsel analiz kullanılarak verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Betimsel analizde belirlenen amaç doğrultusunda veriler betimlenir, betimlenen verilerden yola çıkılarak açıklamalar, yorumlamalar, değerlendirmeler yapılır ve sonuca ulaşılır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Elde edilen veriler grafik, tablo kullanarak açıklanmıştır. Tüm bu yapılan çalışmaların betimsel analiz ile aktarılmasıyla mümkün olacağı için çalışmada betimsel analizden yararlanılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Değer	Frekans	Yüzde
Sevgi	7	11%
Hoşgörü	3	5%
Mutluluk	14	23%
Sorumluluk	11	18%
Sabır	6	10%
Yardımlaşma	7	11%
Saygı / Nezaket	6	10%
İş Birliği	4	6%
Güven	1	2%
Adalet	1	2%
Doğruluk / Dürüstlük	2	3%
Toplam	62	

Filiz Shine'ın Yaşamak Ne Güzel çocuk kitabı incelendiğinde; değerlere ait bulgulardan sırasıyla en çok mutluluk (%23), sorumluluk (%18), sevgi (%11), yardımlaşma (%11), sabır (%10), saygı/nezaket (%10) değerlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ardından iş birliği (%6), hoşgörü (%5), doğruluk/dürüstlük (%3), güven (%2), adalet (%2) değerlerine yer verildiği görülmüştür. Yaşamak ne güzel çocuk kitabında en fazla yer alan değer %23 oranında mutluluk en az yer alan değer %2 oranında güven ve adalet değerleridir. Kitap değerler bakımından çeşitlilik içermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Filiz Shine'ın Yaşamak Ne Güzel çocuk kitabının değerler eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Kitap; ‘‘Sevgi, Hoşgörü, Mutluluk, Sorumluluk, Sabır, Yardımlaşma, Saygı/Nezaket, İş birliği, Güven, Adalet, Doğruluk/Dürüstlük’’ değerleri temelinde incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen kitapta sevgi, hoşgörü, mutluluk, sorumluluk, sabır, yardımlaşma, saygı/nezaket, iş birliği, güven, adalet ve doğruluk/dürüstlük değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Kitapta öne çıkan değerlerin sırasıyla mutluluk, sorumluluk; en az yer alan değerlerin ise eşit oranda güven ve adalet olduğu belirlenmiştir. Kitap, okulöncesi döneme uygun olan değerler

bakımından çeşitlilik içermektedir. Araştırma kapsamında ele alınan yazarın bu kitabı değerler eğitiminde yararlanılabilir niteliktedir.

Çocuklarda değer yargılarının oluşmasında ebeveyn, öğretmen ve çocuğun arkadaş çevresinin sergilemiş oldukları tutum ve davranışlar kritik bir öneme sahiptir. Aynı zamanda çocukların ekran başında geçirdikleri zaman ve değerler arasında da bir ilişki olduğu ifade edilebilir. Değerler eğitiminin çocuklara kazandırılmasında en önemli araçlardan biri çocuk kitaplarıdır. Çocuklara okunan kitaplar veya çocuğun okuduğu kitaplar kişilik gelişimi üzerinde etkilidir. Çocuklar çoğu zaman kitapta geçen kahramanların yerine kendilerini koyarlar. O kitabın bir parçası oluverirler. Bu bakımdan çocuklara sunacağımız kitapların çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygunluğu kontrol edilebilir. Kitabı hem görsel hem de sözel açıdan değerler eğitimine uygunluğu araştırılabilir. Gerek okul ortamında gerek ailede değerler eğitime katkı sunacak şekilde yaşamak ne güzel çocuk kitabından veya bu kitaba benzer olanından yararlanılabilir. Değerler eğitimi kapsamında çocuklara sunduğumuz kitapları bütünlüştürülmüş etkinlik kapsamında drama, sanat veya müzik etkinlikleri ile kalıcılığı artırılabilir. Sınıf içerisinde değerler eğitime yönelik etkinlikler hazırlanabilir, etkinliklerin evde de uygulanabilmesi açısından aile ile iş birliğine gidilebilir. Bu konuda ebeveynlere seminerler, bilgilendirme toplantıları, kısa workshoplar düzenlenebilir. Eğer ki çocuklar çizgi film izliyorsa gerek çizgi filmin yaşa ve gelişim düzeyine uygunluğu gerek içerik kontrolü uzmanlar tarafından kontrol edilebilir.

5. KAYNAKÇA

Avcı, M. (2020). Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gündeş, O. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretiminde “Kutadgu Bilig”in Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2018). Değerler Eğitimi. Pegem Akademi Yayınları.

Yir, B. B. (2019). Bilgin Adalı'nın Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demircioğlu, İ. ve Tokdemir, M., (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik, Değerler Eğitimi Dergisi, 6, 15.

- Kuter, F. Ö., & Kuter, M. U. R. A. T. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 75-94.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altun, S. A. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-17.
- Veziroğlu, M., & Gönen, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).
- Eliason. C.& Jenkins, L. (2003). *A practical guide to early childhood curriculum*, New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Şahin, G. (2014). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyarıcı olarak resim. *Turkish Studies (Elektronik)*. 9(3), 1309-1324.
- Başkanlığı, T. T. K. (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine... Ankara, 18 Temmuz 2017.
- Kuloğlu A., Tutuş F. (2023). Değerler eğitimi. *Eğitimin kavramsal temelleri-9: Karakter ve Değerler Eğitimi*, 21.
- Ozan, D., Şpendi Ş.. (2023). Değerler eğitimi. *Eğitimin kavramsal temelleri-9: Karakter ve Değerler Eğitimi*, 21.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.